

МАРТИРОСЯН Е. И. Политический лидер на Украине как интеллектуальный потенциал национальной элиты: социокультурные условия и демократические трансформации.

На основании анализа историко-педагогической литературы, политических статей, автор статьи проанализировала и определила роль политического лидера в Украине в процессе демократических преобразований и социокультурных изменений. Подчеркнута значимость интеллектуальной элиты общества и определена конкретная программа политических действий и позитивных преобразований политического лидера в обществе.

Автор статьи делает акцент, что именно от роли политического лидера зависит и статус государства.

Ключевые слова: политический лидер, демократическое общество, украинская нация, интеллектуальный потенциал, правовое государство.

MARTIROSIAN E. I. The political leader in Ukraine as a potential national intellectual elite: the sociocultural conditions and democratic transformation.

On the basis of analysis of historical and educational literature, political articles, author of the article analysed, the role of political leader defined in Ukraine in the process of democratic transformations and socio-cultural changes. It is reasonable meaningfulness of intellectual elite of society and concrete program of political actions and positive transformations of political leader in society.

The author of the article marks that authority and status of the state depend exactly on the role of political leader.

Keywords: political leader, democratic society, Ukrainian nation, intellectual potential of the nation's, construction of social and legal state.

Ма Цзюнь
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ДІАГНОСТИКА ВОКАЛЬНОГО СЛУХУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ СПІВАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто питання діагностування рівнів розвитку вокального слуху студентів інститутів мистецтв у процесі навчальної діяльності у класі постановки голосу. Визначено рівні розвитку вокального слуху майбутніх учителів музики, а саме: адаптивний, достатній та високий.

Ключові слова: вокальний слух, вчитель музики, слухові уявлення.

Розвиток мистецької освіти в Україні спрямований на глобалізацію культурно-освітніх процесів, трансформацію міжнародних наукових шкіл, а також на поширення досвіду викладання у вищих педагогічних навчальних закладах кращих національних світових традицій. Це допомагає озброїти випускників інститутів мистецтв комплексом синтезованих знань з метою їх адаптації в різних формах педагогічного процесу, зокрема у співацькій діяльності.

Дослідження фахівців П. Бережанського, Н. Гарбузова, Д. Огороднова, Д. Парнеса, Б. Теплова та ін. дають змогу визначити музичний слух як

складний психічно-фізіологічний процес, що дає можливість людині сприймати звуки різної висоти, сили, тривалості, тембру, а також аналізувати зв'язок між цими звуками й фіксувати їх у свідомості та свідомо відтворювати їх. Музичний слух розвивається на основі взаємодії слухових м'язових, вібраційних та інших видів чуттєвості, за допомогою якої формується здатність людини сприймати звукові коливання, висоту, інформацію.

Вокальний слух як різновид музичного слуху відіграє особливу роль в організації співацького процесу, тому потрібно постійно спонукати студентів до його розвитку. На думку В. Морозова, вокальний слух – це “складне вокально-музичне почуття, засноване на взаємодії слухових, м'язових, зорових, дотикових, вібраційних та інших видів чутливості. Сутність вокального слуху неможливо визначити без усвідомлення принципу голосотворення” [1, с. 25]. Адже вокальний слух дає змогу оцінити якість співу, вірність формування звуку, якість музичного та художнього виконання вокального твору, роботу окремих частин голосового апарату та ін.

Аналіз науково-методичних джерел з питань психолого-фізіологічної основи вокального слуху надав можливість зробити висновок, що вокальний слух – це емоційно інтегрована єдність слухових і рухових образів, що удосконалюються в діях і формують чіткі уявлення у процесі постійної, послідовної організованої діяльності співака. Цей процес відбувається у внутрішньому слуху співака шляхом аналізу і синтезу співставлення почутого звуку та сумарного відтворення сигналів зворотного зв'язку власного виконання вокального твору [3, с. 134].

Отже, до структурних елементів вокального слуху належать: слухові образи; емоційна чутливість; рухомоторні дії та реакції; рухові образи; творча активність; процесуально-моделювальна самостійність мислення співака. Тому структура вокального слуху має двохвекторне направлення, що пов'язано зі сприйняттям музичного образу та його відтворенням, а також з психологічною сутністю акту дій, заснованих на її функціях.

Діагностування ефективності формування вокального слуху майбутніх учителів музики спирається на обґрунтовані теоретико-методологічні положення щодо її мети, структури і функцій, а також на вивчення стану музично-педагогічної освіти. Адже на сучасному етапі розвитку мистецької освіти важливим завданням є “поєднання цілісності процесу виховання, єдності ролі як інтелекту, так і емоцій в ньому, з принципом індивідуального вивчення особистості, її темпераменту, характеру” [2, с. 63]. Виходячи з позиції розуміння навчання у вищій школі як управлінського процесу, який забезпечує врахування змісту та категорій навчання й способів досягнення поставлених цілей, формування вокального слуху майбутніх учителів музики доцільно розглядати з погляду педагогічного керівництва ним.

Мета діагностувального експерименту полягала у визначенні напрямків

впровадження змістової системи формування вокального слуху майбутніх учителів музики відповідно до розробленої нами критеріальної визначеності та поєднанні кількісного й якісного аналізу рівнів сформованості означеного феномена у студентів музично-педагогічних факультетів та інститутів мистецтв педагогічних університетів.

З метою вивчення реального стану досліджуваної проблеми на практиці були визначені завдання діагностичного етапу експерименту, а саме: узагальнення досвіду формування вокального слуху майбутніх учителів музики у процесі вивчення циклу співацьких дисциплін; вивчення досвіду роботи вчителів музики з керівництва співацькою діяльністю учнів; визначення ціннісного співвідношення знань та вмінь студентів музично-педагогічних факультетів та інститутів мистецтв, які необхідні для ефективного керівництва співом школярів; розробка та перевірка методики визначення рівнів сформованості вокального слуху в студентів у процесі індивідуальних та групових фахових занять за визначеними критеріями; аналіз типологічних особливостей майбутніх фахівців у процесі проведення педагогічної практики тощо.

У діагностувальному дослідженні брали участь студенти 1-5 курсів Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова й Сумського державного педагогічного університету імені А. Макаренка. Для проведення серії діагностичних експериментів була розроблена методика вивчення стану досліджуваної проблеми, яка включала: спеціальні та довготривалі спостереження за змістом та ходом навчального процесу на лекційних та практичних курсах з методики музичного виховання, індивідуальних заняттях з постановки голосу та ансамблевого співу, на заняттях з методики постановки голосу; анкетування, тестування, бесіди та інтерв'ю, які проводились серед викладачів та студентів; експертні судження та оцінки фахівців цього профілю. Діагностування проводилося на основі визначених критеріїв розвитку вокального слуху майбутніх учителів музики з урахуванням інтегральності цього поняття, що складається з комплексу емоційних, інтелектуальних, характерологічних властивостей і якостей, виявляється у вільній, свідомій, ініціативній, внутрішньо необхідній діяльності спілкування через вокальне мистецтво з слухачами.

Експериментальні завдання для виявлення ґрунтовності підготовки майбутніх учителів музики нами були поділені за визначеними критеріями розвитку вокального слуху, а саме: спонукальному – як основної сфери діяльності вчителя музики, системоутворюючого фактору ефективної фахової підготовки, що є обов'язковою умовою становлення вчителя музики як творчої особистості; інтегративному – як здатності до засвоєння сукупності професійних знань і вмінь, а також засобів виконання професійної діяльності, що дають змогу осмислювати процес спілкування (спостерігати,

розуміти), прогнозувати ситуації, що виникають у виконавській діяльності, уміння інтуїтивно визначати стан слухачів, проникати в їх думки, почуття, переживання тощо; емоційно-емпатійному – як установці на активну творчу виконавську діяльність, що спрямована на самопізнання та самовдосконалення, рефлексивний аналіз, котрий полягає у розвитку творчих здібностей майбутнього вчителя музики, його художньо-інтуїтивного прогнозування, самоконтролю за процесом прийняття власних рішень, здатності до самопізнання та рефлексії.

Для вирішення поставлених завдань нами були використані такі методи: педагогічне спостереження; вивчення нормативних документів, аналіз навчальних програм, аналіз практичного досвіду майбутніх учителів, їх самооцінки, опитування (письмове та усне), стандартизоване та вільне інтерв'ювання студентів інститутів мистецтв та музично-педагогічних факультетів педагогічних університетів, викладачів ВНЗ й вчителів музики загальноосвітніх шкіл, проведення вибіркового бесід з респондентами, анкетування; моделювання педагогічних ситуацій, метод експертної оцінки у процесі виконання фахових завдань та репетиційних занять, метод статистичної обробки експериментальних даних тощо. В опитуванні ми намагалися абстрагуватись від багатогранності необхідних учителю музики якостей з метою спрощення анкет-тестів, що сприяло досягненню більшої точності у відповідях студентів. Цей етап діагностувального дослідження дав змогу виявити прояви певних діагностичних ознак, адже його важливим завданням був порівняльний аналіз визначення діагностичної значущості визначених ознак розвиненості вокального слуху майбутніми вчителями музики порівняно з результатами анкетування педагогів-практиків.

Одним із методів збору інформації професійного спрямування студентів у процесі підготовки до практичної роботи з учнями були анкети, що містили запитання різних типів: відкритого, закриті, типу “так” – “ні”, альтернативні, змістовні й контрольні, залежно від типу запитань. Для встановлення рейтингової оцінки у ході діагностичного дослідження була визначена очевидна необхідність розробки й врахування результатів моніторингу для визначення якості внутрішньої вузівської діяльності. Така оцінка була розроблена на основі впровадженої модульно-рейтингової системи навчання.

Загалом, контрольні-вимірювальні процедури дали змогу розв'язувати наступні завдання діагностувального експерименту: попередню діагностику – отримання інформації, що дозволяла диференціювати студентів за вихідними рівнями сформованості професійної майстерності; поточну діагностику – відстеження проміжних результатів ефективності експериментальних даних, які використовувалися в ході курсової підготовки і включали різні види педагогічного моніторингу студентів (бальна оцінка

виконання студентами завдань для самостійної роботи, їх виступи на практичних заняттях тощо); підсумковий контроль – оцінка успішності проходження студентами програм курсової підготовки у співвідношенні з визначенням рівнів розвитку власного вокального слуху. За результатами проведеного діагностувального експерименту нами було визначено рівні розвитку вокального слуху майбутніх учителів музики, а саме: адаптивний, достатній та високий.

У процесі діагностувального дослідження організація системи моніторингу в інституті мистецтв проходила у три етапи, а саме: організаційного оформлення моніторингової системи з метою створення творчого колективу з дослідників, котрі займаються проблемами мистецької освіти; розробки науково-методичного забезпечення моніторингу (на основі технічних завдань був сформований інструментарій аналізу, здатного вирішувати нагальні завдання: виділення основних недоліків у розвитку мистецької освіти, джерела їх виникнення, інтенсивність впливу; визначення складу об'єктів моніторингу, аналіз можливостей різноманітних рівнів керівного впливу на ці об'єкти; перелік певних вихідних статистичних показників; визначення складу індикаторних показників (які дають змогу виносити судження про стан об'єкту моніторингу); вироблення методики діагностування стану розвитку професійної майстерності студентів); наукової обробки та реалізації програмних заходів.

У результаті проведеного діагностувального експерименту нами була виділена серія необхідних уявлень, розвиток яких значно впливає на сформованість вокального слуху майбутніх учителів музики, а саме: уявлення загальної сфери вокальної діяльності; уявлення про формування еталонного звучання вокального твору; уявлення особистісного усвідомлення вокальної діяльності; асоціативні уявлення та уявлення створення цілісного вокального образу музичного твору.

Саме уявлення загальної сфери вокальної діяльності, виокремлені на основі виконання творчих вокальних завдань, дали змогу визначити рівень усвідомлення майбутнім учителем музики регуляцію основних елементів співу та самостійно провести контрольні-оціночні заходи. У ході цієї роботи були визначені емоційні реакції на створення музичного образу вокального твору та зафіксовані рухові дії та реакції, які виникали в студентів у процесі формування їх вокального слуху.

Важливим для розвитку вокального слуху майбутніх учителів музики є уявлення про формування еталонного звучання вокального твору, що уможливорює розкриття сутності зв'язку виникнення вокального звуку та різноманітних засобів його утворення. Еталоном доцільно вважати виготовлений зразок виміру виконання вокального твору, який слугує для перевірки інших вимірів співацького виконавства, що знаходяться у

використанні (записи різних зразків знаних майстрів вокального мистецтва тощо). У цьому процесі важливими є також регулятивні уявлення, що виникають під час сумарного сприйняття всіх сигналів зворотного зв'язку, які надходять з акустичних каналів, що є попередніми при голосоутворенні у свідомості співака.

Уявлення особистісного усвідомлення вокальної діяльності формуються у процесі власного усвідомлення в навколишньому середовищі. Основним елементом самосвідомості виступає самооцінювання власного виконання вокального твору, а також оцінка особистісних властивостей й якостей у співвідношенні зі взірцем. Важливими для уявлення особистісного усвідомлення вокальної діяльності є пізнання, емоційно-цілісний розвиток, дієво-вольова сфера студента, яка на свідомому рівні стає саморегуляцією.

Цінними для розвитку вокального слуху є асоціативні уявлення, що свідомо та позасвідомо безперервно виникають у процесі сприйняття музики. Цей вид музичних уявлень ще називають образним та позазвуківим. Особливість асоціативних уявлень полягає в тому, що під час сприйняття музики своєрідне поєднання звуків дає змогу відчувати повноту й красу звучання, почути цілісні художні образи, які викликають у виконавця та слухача певні настрої, почуття і думки. Особливу групу утворюють емоційно-асоціативні уявлення, що виникають як безпосередня реакція на конкретний вокальний образ. Емоційні уявлення збагачені знаннями, стають глибокими і змістовими, вказують шлях від сприйняття до створення музичного образу.

Уявлення створення цілісного вокального образу музичного твору виникає у майбутнього вчителя музики у процесі співставлення всіх вищезазначених уявлень, які проходять декілька взаємопов'язаних етапів, що дозволяє створити цілісний художньо-музичний образ. У цьому процесі проходить співставлення уявлень, в яких об'єднується емоційно-чуттєве начало, раціонально усвідомлений рух та різноманітні слухові образи. На цьому етапі, поряд з іншими видами експериментальної роботи нами було запропоновано студентам написання есе-самопізнання "Моя професія – учитель музики", "Практична діяльність керівника вокального ансамблю", ведення щоденника спостережень; визначення значущості "живого" звучання музичних творів; визначення психологічних умов активізації сприймання учнями вокальних творів різних епох, стилів, напрямів.

Отже, у висновках доцільно зазначити, що формування вокального слуху майбутніх учителів музики – процес складний та довготривалий, який виражений емоційною інтегрованою єдністю слухових і рухових образів, що удосконалюються в діях і формують чіткі уявлення у процесі постійної, послідовної організованої діяльності співака.

Використана література:

1. Морозов В. П. Искусство резонансного пения / В. П. Морозов. – М. : Искусство и наука, 2002. – С. 23-41.
2. Митина Л. М. Психология профессионального развития учителя / Л. М. Митина. – М. : Флинта, 1998. – 200 с.
3. Стулова Г. П. Хоровой класс / Г. П. Стулова. – М. : Просвещение, 1988. – С. 99-133.

МА ЦЗЮНЬ. Диагностика вокального слуха будущих учителей музыки в процессе певческой деятельности.

В статье рассмотрены вопросы диагностирования уровней развития вокального слуха студентов институтов искусств в процессе учебной деятельности в классе постановки голоса. Определены уровни развития вокального слуха будущих учителей музыки, а именно: адаптивный, достаточный, высокий.

Ключевые слова: вокальный слух, учитель музыки, слуховые представления.

MA CZYUN'. Diagnostics of vocal ear of future music masters in the process of song activity.

In the article the questions of diagnosticating of levels of development of vocal ear of students of institutes of arts are considered in the process of educational activity in the class of the voice training. The levels of development of vocal ear of future music masters are certain, namely: adaptive, sufficient, high.

Keywords: vocal ear, music master, auditory presentations.

**Моштук В.
Тернопільський національний педагогічний університет
імені В. Гнатюка**

**ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ТЕХНОЛОГІЙ І КРЕСЛЕННЯ В РОЗРІЗІ ЙОГО ФАХОВОЇ КУЛЬТУРИ**

Розкрито сутність поняття проектно-технологічної культури як різновиду загальної культури особистості. Висвітлено місце проектно-технологічної культури майбутнього вчителя технологій і креслення в системі його фахової культури. Розглянуто умови формування проектно-технологічної культури в процесі фахової підготовки студентів.

Ключові слова: культура, педагогічна культура, фахова культура, проектно-технологічна культура.

Головною метою сучасної освіти виступає не просто формування високопрофесійного фахівця у певній галузі, а “створення людини культури”, здатної і готової до реалізації важливих ролей у інформаційно-технологічному суспільстві. У зв’язку з цим постає питання про необхідність підготовки педагога з високим рівнем проектно-технологічної культури, який буде успішно формувати її у своїх вихованців.

На теперішній час проблема розвитку проектно-технологічної культури (ПТК) вчителя технологій і креслення є ще недостатньо розробленою у вітчизняній та світовій педагогічній науці і практиці. **Мета статті** полягає у